

Vili Ravnjak

MISTERIJSKO GLEDALIŠČE

EGIPČANSKA VRATA

ORFEJEVA VRNITEV

Dodatek

DVA GLEDALIŠKA AVTOBIOGRAFSKA ESEJA

Vili Ravnjak
MISTERIJSKO GLEDALIŠČE

EGIPČANSKA VRATA

ORFEJEVA VRNITEV

DODATEK

DVA GLEDALIŠKA AVTOBIOGRAFSKA ESEJA

© Vili Ravnjak
Samozaložba, Maribor 2012

Elektronska izdaja

Oblikovanje in prelom Jože Vodušek

Ilustracija na naslovnici:
Alphonse Osbert *Muza ob zori* (1918)

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

821.163.6-12

RAVNJAK, Vili
Misterijsko gledališče [Elektronski vir] /
Vili Ravnjak. - Elektronska izd. - [Maribor] : samozal.
V. Ravnjak, 2012

Vsebina na nasl. str.:
Egipčanska vrata
Orfejeva vrnitev
Dodatek: Dva gledališka avtobiografska eseja

ISBN 978-961-276-466-1

COBISS.SI-ID 70434305

Vili Ravnjak

MISTERIJSKO GLEDALIŠČE

EGIPČANSKA VRATA

(Priredba Egipčanskega misterija »Prebujanje v svetlobo«)

ORFEJEVA VRNITEV

(Stopinje v zraku)

DODATEK

DVA GLEDALIŠKA AVTOBIOGRAFSKA ESEJA

Moje odraščanje ob dramah

»Spominjam se ..., pisal sem drame«

VSEBINA

Egipčanska vrata	9
Orfejeva vrnitev	34

Moje odraščanje ob dramah	53
»Spominjam se ..., pisal sem drame«	63

EGIPČANSKA VRATA

(Priredba Egipčanskega misterija »Prebujanje v svetlobo«)

December 2009

OSEBE

MLADENIČ (neofit)

TOT (svečenik)

ANUBIS (svečenik)

IZIDA (svečenica)

NEFTIDA (svečenica)

ZBOR (recitatorji, pevci, plesalci, člani orkestra)

ORKESTER (pihala, brenkala, tolkala, zlasti bobni in gong)

Prvi prizor

[Na sredini praznega (krožnega) prizorišča leži v embrionalnem položaju v bele povoje ovito telo neofita (Mladeniča). Kot glas se iz tišine pojavi Tot.]

TOT

Prišel je trenutek velikega soočenja. Vstopil si v smrt. Obstajaš, čeprav te ni. Živ si, čeprav veljaš za mrtvega. So to sanje? Sanjaš ti, ali pa te sanja kdo drug?

ZBOR *(ob orkestrski glasbeni spremljavi)*

Moje ime je skrito: ne da se me izgovoriti, ni me mogoče izklesati v kamnu, ni me mogoče naslikati; na moj oltar ni mogoče postaviti kron in žezel; zame obredov ne morete izvajati, ne morete moliti k meni ali mi prinašati darov; iz svoje skritosti se ne dam izvabiti; nikoli ne veste, kje sem, čeprav sem vedno tu.

NEKDO IZ ZBORA

Geslo se glasi:

ZBOR

»Modrost srca.«

[Popolna zatemnitev. Tišina. V temi slišimo srčni utrip, upočasnjeno dihanje, ki se nenadoma konča.]

ZBOR

Prihajam z večerom. Vstajam z zadnjimi sončnimi žarki, prikličejo me zadnji poljubi svetlobe za gorami. Lepota večerne zarje je moja krona, vonj slovesa moj zven. Zapiram vrata dneva, odpiram vrata noči! Odpiram jih navznoter.

[Neofitovo telo obstopijo štirje svečeniki (Tot, Anubis, Izida, Neftida), pri tem ritmično mantrirajo.]

TOT

Jaz sem Eno.

ANUBIS

Ki se spremeni v Dva.

IZIDA

Jaz sem Dva.

NEFTIDA

Ki se spremeni v Štiri.

TOT

Jaz sem Štiri.

ANUBIS

Ki se spremeni v Osem.

TOT

In dalje ...

VSI

Potem sem spet Eno.

[Glasba. Svečeniki zaplešejo okrog neofita, ki se začne premikati.]

IZIDA IN NEFTIDA

Plešem ples ozvezdja Velikega psa. Sledim svetlobo zvezde Sirius.

IZIDA

Skozi mene govori boginja Izida!

NEFTIDA

Skozi mene govori boginja Neftida!

TOT IN ANUBIS

Plešem ples ozvezdja Orion. Prinašam Ozirisovo luč, prinašam svetlobo skritega prebivališča razsvetljenih bitij.

TOT

Skozi mene govori bog Tot!

ANUBIS

Skozi mene govori bog Anubis!

[Svečeniki začno odvijati povoje z neofitovega telesa.]

TOT

Tukaj v krogu ležiš v belih povojih smrti ... Čemu žalost? Nad teboj se vendar razpira nebo Velike piramide.

ANUBIS

Umrli si, da bi vstal!

IZIDA

Na vzhodu vzhaja ozvezdje Oriona. Sledi mu Sirius.

NEFTIDA

Združuješ svetlobe noči. Spajaš energijo Siriusa z ozvezdjem Oriona.

TOT

V Veliki piramidi sije luč nesmrtnosti. Energije Oriona te oživljajo: rojevaš se kot zvezda Sirius!

ANUBIS

S tvojeja telesa odvijam povoje smrti ...

IZIDA

Odvijam povoje s tvojih oči, povoje z ušes ...

NEFTIDA

Odvijam povoje s tvojih ust ...

IZIDA

Ozirisovo kraljestvo ti odpira vrata!

NEFTIDA

Glej, bogovi ti prihajajo naproti!

TOT

Nebeški mornarji stopajo na zemljo, da bi ti bili vodniki!

VSI ŠTIRJE

Priplula je Sončeva barka, da bi te popeljala skozi svet smrti in te vrnila v življenje.

ZBOR

Ko se po sedemdesetih nočeh tik pred jutranjim svitom na nebu spet pojavi zvezda Sirius, se vode Nila začno dvigati in poplavljeni, puščava ozeleni, spremeni se v rodovitna polja. Začne se nov krog življenja.

[Svečeniki postavijo neofita na noge in mu pomagajo pri premikanju.]

TOT

Pozdravljen, človek! Tvoj nesmrtni duh vodi tvojo roko. Tvoja desna roka je živa.

IZIDA

Pozdravljen, človek! Tvoj nesmrtni duh vodi tvojo roko. Tvoja leva roka je živa.

NEFTIDA

Pozdravljen, človek! Tvoj nesmrtni duh vodi tvojo nogo. Tvoja desna noga je živa.

ANUBIS

Pozdravljen, človek! Tvoj nesmrtni duh vodi tvojo nogo. Tvoja leva noga je živa.

TOT

Pripravljen si, da vstopiš v mesto poslednjih skritih in tajnih stvari. Izročam ti knjigo o egipčanskem Tuatu, svetem podzemlju naših prednikov. Z njeno pomočjo prideš do konca labirinta.

[Tot izroči neofitu papirus Egipčanske knjige mrtvih (simbolični zemljevid poti skozi podzemlje). Ta ga začne razvijati in brati.]

Drugi prizor

[Mladenič (neofit) se približa velikim vratom s papirusom v roki.]

MLADENIČ

Pozdravljen, bog Tmu! V kakšno deželo sem vstopil? Ni vode, ni zraka, neizmerno je globoka in črna, črna kot najtemnejša noč, ljudje tod brez upanja tavajo. Tu človek ne more živeti v miru srca, niti si ne more izpolniti hrepenenja po ljubezni.

ZBOR

Gora se razkolje na dvoje – zakon izgine! Zakon, ki ima v sebi moč.

MLADENIČ

Pozdravljen, bog Hor! Prišel sem na kraj, kjer akacija ne raste, kjer ni dreves z gostim listjem, kjer zemlja ne rojeva ne bilk ne trav.

ZBOR

Odstrani prah! Razkleni okove! Pred teboj je odprt grob. Vrata neba so ti na stežaj odprta!

MLADENIČ

Pozdravljen, bog Tot! Kaj se je zgodilo svetim otrokom Nut, boginje neba? Zapletli so se v boj, počenjajo zlo, ustvarjajo pošasti, pokol; vse, kar počno, močni proti slabotnim nastopajo. Daj, mogočni Tot, da se zgodi, kar je napovedal bog Tmu!

ZBOR

Naj moji duši nobena vrata ne bodo zaprta, naj nikjer ne ostane ujeta, naj moja senca nikjer ne ostane vkovana, naj mi bo povsod odprta pot, pot za dušo mojo, pot za senco mojo, da bi videli Boga!

[Mladenič obstoji pred vrati, ki jih skuša prestopiti, a je vsakič zaustavljen (odvrne ga odboj enega dela vrat).]

ZBOR

Ne bom ti dovolil, da preko mene greš, če mi ne poveš imena!

MLADENIČ

Tvoje ime, zapah na vratih, je moj strah.

ZBOR

Ne bom ti dovolil, da preko mene greš, če mi ne poveš imena!

MLADENIČ

Tvoje ime, desni podboj na vratih, je moja jeza.

ZBOR

Ne bom ti dovolil, da mimo greš, če mi ne poveš imena!

MLADENIČ

Tvoje ime, prag na vratih, je moja skrb.

ZBOR

Ne bom ti dovolil, da mimo greš, če mi ne poveš imena!

MLADENIČ

Tvoje ime, tečaj na vratih, je moje sovraštvo.

ZBOR

Ne bom ti dovolil, da mimo greš, če mi ne poveš imena!

MLADENIČ

Tvoje ime, ključavnica na vratih, je moja žalost.

ZBOR

Ne bom ti dovolil, da mimo greš, če mi ne poveš imena!

MLADENIČ

Tvoje ime, levi podboj na vratih, je moja zavist.

ZBOR

Ne bom ti dovolil, da mimo greš, če mi ne poveš imena!

MLADENIČ

Tvoje ime, vratar na vratih, je moj strah.

ZBOR

Ne boš name stopil, dokler mi ne poveš imena!

MLADENIČ

Tvoje ime, pod dvorane, je, "Jaz sem tih, jaz sem čist".

[Gong.]

TOT

Resnici sta dve: eno vidi človek, drugo Bog. – Geslo:

MLADENIČ

»Ne ustvarjaj zla, da te zlo ne pokonča!«

[Gong.]

TOT

Jezik lahko laže, srce ne more! – Geslo:

MLADENIČ

»Kar seješ, to žanješ!«

TOT

Odprl si si vrata v dvorano Dveh resnic.

ZBOR

Lahko vstopiš!

[Gong.]

MLADENIČ

Pozdravljeni, bogovi, poznam vas; poznam imena vseh dvainštiridesetih, ki se tukaj nahajate; poznam vse, ki kaznujete grešnike, se hranite z njihovo krvjo, živite od njihove groze! Čist sem! Očiščen sem s čistostjo svetega feniksa. Prihajam s čistimi usti in čistimi rokami!

[Zbor postane skupina dvainštiridesetih sodnikov (božanstev), ki ga bodo zasliševali.]

ZBOR

Si bil krivičen?

Si povzročal nasilje?

Si bil škodoželjen?

Si ubijal?

Si onečaščal Boga?

Si se izogibal svetim obredom?

Si kradel?

Si lagal?

Si koga pustil lačnega?

Si povzročal trpljenje?

Si prešuštoval?

Si povzročal solze?

Si koval zarote?

Si bil zavisten?

Si bil ljubosumen?

Si dovoljeval, da so oranje rodovitnih polj opustili?

Si prisluškoval?

Si ogovarjal?

Si se jezil brez razloga?

Si varal?

Si zapeljeval?

Si oskrunjal?

Si povzročal grozo?

Si sovražil?

Si zaradi jeze napadal?
Si bežal pred pravico in resnico?
Si povzročal žalost?
Si izzival?
Si začenjal prepire?
Si sodil nepremišljeno?
Si bil podkupljiv?
Si bil okruten?
Si bil zloben?
Si psoval kralja?
Si kalil vodo?
Si bil zaničljiv?
Si preklinjal Boga?
Si povzročal strah?
Si tajil božje darove?
Si odvezemal darove blaženim pokojnikom?
Si zlonamerno klal božjo živino?
Si kradel hrano lačnim otrokom?

[Zasliševanje se stopnjuje v neznosen hrup, dokler ga s krikom ne prekine Mladenič. Sledi dolga tišina.]

MLADENIČ

Utrujen sem od zakonov neizprosnihi, od brezen, od padanja, od teme! O, Gospodar Plamenov, ti, ki varuješ oči neba, ki prehranjujejo vse, ti, ki dvoje nebesnih oči odpiraš! – Napravi mi pot, zveži mi lestev!

[Gong.]

ZBOR

Vrata v deveto uro noči so se ti na stežaj odprla. Ob treh zjutraj, ob treh zjutraj ... S svojim imenom greš skozi Hišo ognja v noči štetja let in računanja mesecev.

Tretji prizor

[Soparen poletni popoldan. Oddaljen zvok lepe otožne melodije. Realistično okolje mestnega vrveža leta 2000, v katerem poteka dogajanje iz egipčanskega papirusa »Pogovor utrujenega človeka s svojo dušo«, ki je nastal okrog leta 2000 pr. n. št.]

[Mladenič sedi v sredini. Okrog njega (na štirih straneh) svečeniki, ki si nadenejo masko ptice (lik egipčanske Ba – simbol duše).]

MLADENIČ

Smrt stoji danes pred menoj kot ozdravitev, kot pot v svobodo iz temnice! Smrt stoji danes pred menoj kot vonj bazilike, kot sesti pod razpeto jadro na vetroven dan! Smrt stoji danes pred menoj kot vonj lotosovega cveta, kot občutek na robu opoja! Smrt stoji danes pred menoj kot naraščanje reke, kot vrnitev domov iz vojne! Smrt stoji danes pred menoj kot razvedritev neba, kot preobrazba z nečim skrivnostnim! Smrt stoji danes pred menoj kot hrepenenje vkljenjenega v okove, da po mnogih letih spet vidi svoj dom!

IZIDA *(kot Ba)*

Življenje je gibanje večnega kroženja.

MLADENIČ

O, duša nespametna! Prenašaš trpljenje, ki mi ga življenje prinaša! Prepoveduješ mi prezgodnjo smrt. Zavračaš samomor. Mar ti ne bi bilo lažje z radostjo obsijati moj posmrtni svet? – Molčiš, duša. Zakaj ničesar ne rečeš?

[Svečeniki (kot Ba) hočejo oditi.]

MLADENIČ

Oditi hočeš? Nikar. Ostani!

[Svečeniki (kot Ba) znova sedejo.]

MLADENIČ

S kom naj govorim danes? Tovariši so se pobratili s hudodelci. Nikogar ne ljubijo. Srca so postala lakomna. Vsak sega po imetju svojega bližnjega. S kom naj govorim danes? Blagost je umrla, ljudem je zavladala grobost. Vrlina je povsod poteptana. S kom naj govorim danes? Ko težka bolezen postane edini tovariš, se brat, ki bi moral zdraviti, spremeni v krvnika! S kom naj govorim danes? Ljudje ropajo. Pravičnikov ni. Nikjer poštenosti. Vsakdo čast v gnevu do svojega bližnjega zapravi. S kom naj govorim danes? Tujci prinašajo mojim bratom greh in umazanost v dar. Nikogar ni, ki bi mu mogel zaupati! Človek je vržen v temo, še preden se lahko pritoži. S kom naj govorim danes? Modrec je izginil! Tisti, ki je stopal za njim, ni več živ. Zlomljen sem od bolečin zaradi izgube najdražjega prijatelja. S kom naj govorim danes? Kar človeka zaradi neumnosti in zla spravlja v obup, množico navdušuje. S kom naj govorim danes? Izprijenosti v deželi ni videti konca!

TOT (kot Ba)

Življenje je gibanje večnega kroženja. Verjemi! Tisti, ki je skrit – živi božji Zakon –, bo z zlom kaznoval zlo! Verjemi! Skriti bo vstal in razsvetlil temo.

MLADENIČ

Moje ime je umazano. Moj jaz smrdi. Odvratnejši je kot smrad razpadajočih rib na vročem soncu. Gorje, moj jaz je umazan, slabši je kot zadah krokodila, srhljivejši, kot sedeti na žalu opustelih kanalov, kjer se kotijo krokodili. Moj jaz je umazan, grši je kot pred sprogom oklevetana žena, grši kot pogumen fant, ki je pred nasprotnikom obtožen, da je slabič. Gorje meni, moje ime je kot prebivališče obsojenega upornika, ki se je podal na beg.

NEFTIDA (*kot Ba*):

Si človeško bitje? Misliš preživeti življenje ali ne? Kaj si dosegel? Nenehno se pritožuješ in tarnaš. Rekla sem: Ne sprejemam! Raje pazi: če živiš brez volje, nate povsod prežijo nevarnosti, doleti te lahko vsaka nesreča.

MLADENIČ

Zašel sem, skrenil s poti! Vem. Drvim v smrt, še preden je prišla.

ANUBIS (*kot Ba*)

Ne zavračaj srca! Sprejmi Pot! Hodi! V deželo radosti pripluješ, če veslaš proti toku reke bolečin.

MLADENIČ

Osel me je spočel v svoji maternici. Bog je vame vsadil dvom. Tujec sem si postal, sovražnik. Opit sem z mrakom. Tu pomiritve ni!

IZIDA (*kot Ba*)

V tvoji grobnici je maternica tvojega vstajenja. Verjemi, ker Duša je v človeku tista moč, ki se rojeva sama iz sebe. Ti kliješ, ti rasteš. Iz globin teme se dviga luč.

MLADENIČ

Pada in lomi se mogočno drevo! Duša! Dokončaj mojo bedo, usmili se mojega obupa!

TOT (*kot Ba*)

S samomorom ničesar ne rešiš. Zaustavljen boš sredi življenja. Obtičal boš na mestu. Umrlo ti bo ime.

MLADENIČ

O, da bi te lahko slišal, duša!

VSI ŠTIRJE (*izmenično*)

Žalostinko ti prepevaš, res je, toda jaz ji odmerjam čas! Ti napejšaš platno, a škarje držim jaz! – Četudi v trpljenju goriš, pripadaš življenju. Brat, dokler trpiš, živiš! Na Drugem svetu ti bi mene, praviš, ob sebi hotel! Posmrtni svet – pozabi! Šele ko boš predal vse svoje moči zemlji, ko boš postoril vse, kar je tukaj treba, in prispel do Drugega sveta, takrat, ne skrbi, k nemočnemu bom jaz prišla. A dotlej – zberi se! Zberi svoje razsute misli in dejanja. Ker, kot piše v svetih spisih, usodo je treba vzeti v svoje roke!

Četrty prizor

[Svečeniki odložijo maske in začno mantrirati.]

TOT

Jaz sem Eno, ki se spremeni v Dva.

IZIDA

Jaz sem Dva, ki se spremeni v Štiri.

NEFTIDA

Jaz sem Štiri, ki se spremeni v Osem.

ANUBIS

In dalje ...

VSI ŠTIRJE

Potem sem spet Eno.

MLADENIČ

Koliko bom torej živel?

VSI ŠTIRJE

Usojeno ti je, da boš živel milijonte milijone let z življenji milijonov let.

[Gong.]

ANUBIS

Labirint je eden, poti različne.

TOT

Geslo –

MLADENIČ

»Zaupanje.«

[Bobni. Šamanski ples. Svečeniki ob spremstvu orkestra in zbora vodijo neofita v plesni trans.]

ZBOR

O, Horus, poleti prek neba, dvigni se, o, Sokol, čudoviti zlati Sokol, ki imaš glavo ptice Benu, ptice večnih preobrazb! Ti, feniks! Sveti feniks! Hodiš skozi hišo mraka. Hodiš po stezah, ki vodijo po najbolj oddaljenih predelih neba ... Z Horusovim očesom greš skozi svet podzemlja. Seješ grozo in strah. Bogove podzemlja si prestrašil. Zbojijo se te, tvoji zavezniki postanejo. Iz svojih skrivališč prihajajo! Njihovo moč vpijaš. Njihov gospodar postajaš. O, sveti Sokol, s svojo voljo preženeš temo! In glej! Vse je svetlo in bleščeče. Mrak je razsvetljen, tvoji zatiralci in sovražniki so se razbežali.

[Neofit pade v trans. Tišina. Zboristi ga obstopijo in mu šepetajo.]

VSI ŠTIRJE SVEČENIKI *(govorijo izmenično, hipnotizirajoče)*

Tvoja duša je Sonce. S stopali hodiš neslišno prek neba! Tvojega gnezda ni moč videti, tvoje gnezdo je vse in je nič. Celota si. Ti si življenje! Ti si gospodar milijonov let! Rodil si se iz brezoblične materije, ustvaril si samega sebe v obliki boga Vstajajočega Sonca, v obliki feniksa, ptice preobrazb. Zrasel si v obliki bilk. Skrit si v obličju želve. Narejen si iz delcev vseh bogov. Ti si lotos, ki izvira iz boga svetlobe; čuvar dihanja zavesti, dihanja ljubezni, ti si jutranji svit, ki vstaja nad vodami kaosa.

[Neofit v transu začne izvajati obredno poimenovanje (pobožanstvenje) svojih telesnih delov. V ozadju odmeva zbor, ki ponavlja njegove besede.]

MLADENIČ

Moji lasje so lasje Nujevi.

ZBOR

Tvoji lasje so lasje Nujevi.

MLADENIČ

Moj obraz je obraz Rajev.

ZBOR

Tvoj obraz je obraz Rajev.

MLADENIČ

Moje oči so Hatorine oči.

ZBOR

Tvoje oči so Hatorine oči.

MLADENIČ

Moja ušesa so ušesa Apuata.

ZBOR

Tvoja ušesa so ušesa Apuata.

MLADENIČ

Moje ustnice so ustnice Anpujeve.

ZBOR

Tvoje ustnice so ustnice Anpujeve.

MLADENIČ

Moji zobje so Serketini zobje.

ZBOR

Tvoji zobje so Serketini zobje.

MLADENIČ

Moj vrat je Izidin vrat.

ZBOR

Tvoj vrat je Izidin vrat.

MLADENIČ

Moje roke so roke Ovna, gospodarja Tattuja.

ZBOR

Tvoje roke so roke Ovna, gospodarja Tattuja.

MLADENIČ

Moje rame so rame Učitove.

ZBOR

Tvoje rame so rame Učitove.

MLADENIČ

Moje grlo je grlo Mert.

ZBOR

Tvoje grlo je grlo Mert.

MLADENIČ

Moje podlakti so podlakti gospodarice Saisa.

ZBOR

Tvoje podlakti so podlakti gospodarice Saisa.

MLADENIČ

Moja hrbtenica je Sutova hrbtenica.

ZBOR

Tvoja hrbtenica je Sutova hrbtenica.

MLADENIČ

Moje prsi so prsi gospodarja Herabe.

ZBOR

Tvoje prsi so prsi gospodarja Herabe.

MLADENIČ

Moje mišice so mišice Gospodarja groze.

ZBOR

Tvoje mišice so mišice Gospodarja groze.

MLADENIČ

Moje drobovje in hrbet sta drobovje in hrbet Sehetin.

ZBOR

Tvoje drobovje in hrbet sta drobovje in hrbet Sehetin.

MLADENIČ

Moja zadnjica je zadnjica Horusovega očesa.

ZBOR

Tvoja zadnjica je zadnjica Horusovega očesa.

MLADENIČ

Moj spolni ud je Ozirisov spolni ud.

ZBOR

Tvoj spolni ud je Ozirisov spolni ud.

MLADENIČ

Moje noge so Nutine noge.

ZBOR

Tvoje noge so Nutine noge.

MLADENIČ

Moja stopala so Ptahova stopala.

ZBOR

Tvoja stopala so Ptahova stopala.

MLADENIČ

Moji prsti so prsti Saah.

ZBOR

Tvoji prsti so prsti Saah.

MLADENIČ

Moje kosti na nogah so kosti na nogah živih ureusov.

ZBOR

Tvoje kosti na nogah so kosti na nogah živih ureusov.

VSI ŠTIRJE SVEČENIKI

Pluješ po vodah Jezera miru. Bog zraka, Šu, te okrona v svoji Hiši. Dihaš. Dihaš. Šujevo zvezdno bivališče obnavlja tvojo mladost, tvojo mladost obnavlja.

[*Gong.*]

ZBOR

Prihajam s prvim jutranjim svitom, s prvim sončnim škrlatom vstajam iz sivo modre temnine noči. Z menoj se prebujajo življenja narave in ljudi. Zapiram vrata noči, odpiram vrata dneva. Odpiram jih navzven.

[*Mladenič razgrne egipčanski papirus Polja miru.*]

MLADENIČ

Prerajeno je moje zemeljsko telo.

ZBOR

Khat, khat, khat, khat.

MLADENIČ

Prerojen je moj dvojniki zemeljskega telesa.

ZBOR

Ka, ka, ka, ka.

MLADENIČ

Prerajeno je moje duhovno telo.

ZBOR

Sahu, sahu, sahu, sahu.

MLADENIČ

Prerajena je moja večna duša.

ZBOR

Ba, ba, ba, ba.

MLADENIČ

Prerajena je moja senca.

ZBOR

Khaibit, khaibit, khaibit, khaibit.

MLADENIČ

Prerajen je moj večni um.

ZBOR

Hu, hu, hu, hu.

MLADENIČ

Prerajena je moja podoba.

ZBOR

Sekhem, sekhem, sekhem, sekhem.

MLADENIČ

Prerajeno je moje ime.

ZBOR

Ren, ren, ren, ren.

MLADENIČ

Prerajeno je moje srce, čista je moja vest.

ZBOR

Ab, ab, ab, ab.

[Gong.]

MLADENIČ

Spet sem na zemlji. Spet sem kot nekoč. Živim: orjem, žanjem, molim, služim kralju, delam kot pisar, jem, pijem, se ljubim ... Počnem prav take stvari, kot sem jih.

IZIDA

Srečni tisti, ki vidijo Resnico. Geslo –

MLADENIČ

»Ti imajo v sebi Mir.«

[Zvočna atmosfera zgodnjega poletnega jutra ob jezeru; slišati je zamahovanje dveh vesel po mirni vodni gladini.]

ZBOR:

Moje ime je skrito: ne da se me izgovoriti; ni me mogoče izklesati v kamnu, ni me mogoče naslikati, na moj oltar ni mogoče postaviti kron in žezel; zame obredov ne morete izvajati, ne morete moliti k meni ali mi prinašati darov; iz svoje skritosti se ne dam izvabiti; nikoli ne veste, kje sem, čeprav sem vedno tu.

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

Gledališki tekst
ORFEJEVA VRNITEV
(Stopinje v zraku)

Januar 2010

OSEBE

ORFEJ
HAD
EVRIDIKA
ZBOR

Prvi prizor

[Spredaj prazen prostor, zadaj ogromna zaklenjena (Hadova) vrata. Orfej otožno igra na liro. Nenadoma liro odvrže in začne besno tolči po vratih.]

ORFEJ

Zakaj si mi ubil srce? Zakaj si mi ugrabil ljubezen? Ne morem več ustvarjati, ne morem živeti! O, Had, mogočni Had, odpri! Vrni mi Evridiko!

[Orfej zaman tolče po vratih. Nemočen pade in začne jokati. Iz ozadja se v tišini neslišno približa zbor.]

ZBOR

Ne joči, Orfej, nisi edini, ki mu je usoda okrutna zaznamovala življenje. Mnogo nas je, ki delimo tvojo bolečino. A živeti moramo naprej. Ne žaluj za tem, kar si izgubil; odpri srce in ljubezen bo spet prišla! Zaigraj nam kaj, zapojmo skupaj, glasba nas vse pozdravi.

ORFEJ *(odganja zbor vstran)*

Izginite, proč od mene! Vi, odvratne hijene, ki se hranite s tujo nesrečo, ki uživajte v lajšanju bolečin drugim in tako bežite pred sabo, pred svojimi ranjenimi čustvi. Ne maram vaše tolažbe, nočem vašega usmiljenja, sam bom prebolel svojo smrt! Z nikomer ne bom nikoli več spregovoril, pa tudi igral ne bom več! *(Odvrže liro in steče proč.)*

ZBOR

Nesreča je razgrnila svoja mračna krila, še preden se je ljubezen med Orfejem in Evridiko prav razcvetela. Le nekaj mesecev sta se nežno in predano ljubila, že je mogočni Had ljubosumno posegel vmes. Evridiko je pčila kača, ko se je nedolžno sprehajala po vrtu. Ni ji bilo pomoči. Strup se je v nekaj minutah razlezel po telesu in jo umoril.

PRVA

Zaradi izgube ljubljene Evridike se je Orfeju omračil um.

DRUGA

Ste ga videli, kako tava naokrog?

TRETJA

Sključen, tih in plašen.

PRVA

Zakaj bolečine ne izjoče? Zakaj žalosti ne izkriči? Lažje bi mu bilo.

PETA

Tako je navajen. Naučili so ga, da mora solze skrivati. Rekli so mu, da fantje ne jočejo.

DRUGA

Kot mesečen blodi med hišami. Vsak dan krmi golobe na trgu, kjer se stikajo mestne ulice. Potem nepremično gleda drevesa in oblake.

ČETRТА

Pst, vrača se.

[Orfej se vrne k vratom.]

ORFEJ

Sprašujem se, zakaj svoje več let trajajoče bolečine nisem nikomur zaupal, zakaj tega, kar sem čutil v srcu, nisem izpovedal, nikoli izrekel. Tako sem zdaj tu, kjer sem – do neba zazidan v lastno žalost in obup. Pritajen jok in udušeni kriki so mi izruvali jezik, odtrgali glavo. Nem sem utonil v temnih globinah noči, postal ujetnik bolečine, ki se trudi izničiti samo sebe.

ZBOR

Išče njo. Vedno sprašuje po njej. Kje je ona?

ORFEJ

Kot bi vse v vesolju obtičalo na mestu, se dokončno zagostilo in prešlo v večno umiranje. Kolo usode se je nehalo premikati. Zastalo je na točki vrtenja v prazno. Iz dneva v dan umiram, a nikoli ne umrem. Ujel sem se v ritem mrtvega diha, in iz njega ne morem. Živ sem, a ne živim. Blodim po zakletih krogih jalove praznote, obstajam v neskončnih vzpetinah bolečine in trpljenja ...

ZBOR

Kje je Orfejeva duša? Evridika?

ORFEJ

Spuščam se v podzemlje. Stojim na mestu. Hodim v krogu. Padam navzdol. Nikamor se ne premaknem, vendar padam. Temačna brezna odpirajo svoje kleti. V njih nova brezna. Kako naj zaustavim padanje? Kje je dno? Kdaj me bo nehalo boleti? Obstaja konec trpljenja? Konec umiranja? Lahko duša sploh kdaj do konca umre?

ZBOR

Ti neskončni samogovori. Vsak dan znova.

ORFEJ

Izsušila se je bolečina v meni. Izparela je voda življenja iz mojega telesa. Jezik je razpokana, izsušena prst. Sline v ustih ni več. Ne morem jesti, ne piti, ne govoriti. Nič več ne more vstopiti vame, ne iz mene oditi.

Drugi prizor

[Vrata se nenadoma sunkovito in glasno odpro. Za njimi je prazna stena – noč. Stemni se tudi v ospredju. Kot bi oster hlad zavel iz daljav ... Sledi dolga tišina. Nato se zaslišijo oddaljeni koraki, ki se počasi približujejo. Mimo pride elegantno oblečen gospod srednjih let s sprehajalno palico.]

[Orfej mu prekriža pot.]

HAD

Umakni se. Motiš me med hojo.

ORFEJ

Zakaj si ugrabil mojo ljubezen? Zakaj si mi ubil srce? Brez Evridike ne morem živeti. Z njo je umrla tudi glasba, ki sem jo ustvarjal. Brez ljubezni in glasbe ne obstajam.

HAD

Recimo, da bi se zgodil čudež. Evridika bi oživila. Bi se v tvojem življenju kaj bistveno spremenilo?

ORFEJ

Kako, da ne? Povrnil bi se mi smisel. Jaz bi spet bil jaz.

HAD

Sliši se preprosto, samo, je res tako?

ORFEJ

Evridika je pri tebi. V svetu mrtvih. Zato sem tukaj.

HAD

Zakaj si prišel jokati v podzemlje? Mar na zemlji nisi našel nikogar, ki bi te lahko potolažil? S solzami bi rad izsilil, česar pod nobenim pogojem ne moreš dobiti, saj ne obstaja več. Odrasti že! Sprijazni se z zakonom narave in usode – vse, kar je bilo rojeno, nekega dne umre.

ORFEJ

Vendar ne tako zgodaj. Evridika je umrla rosno mlada. Veš, koliko let bi še lahko živela? Najina ljubezen bi lahko trajala še cela desetletja.

HAD

Tako pa bo namesto sreče zdaj trajala žalost?! Mnoge poznam, ki so zapravili življenja, ker niso doumeli, da si človek večino trpljenja ustvari sam zaradi nesrečnih misli in temačnih čustev, ki jih goji v sebi.

ORFEJ

Nisem prišel iskat novih naukov modrosti, Evridiko hočem. Konkretno, zemeljsko srečo!

HAD

Če je tako, pa naj se zgodi. – Evridika, pridi! Prišel je tvoj Orfej, s svojo čudovito glasbo in pesmijo je očaral vse v podzemlju, in jaz, bog Had, sem se omehčal in te zdaj vračam tvojemu dragemu.

[Med glasbo se začno v zraku pojavljati prosto lebdeči prividi, podobe Evridike – detajli slik Leonarda da Vincija (liki žensk in angelov, zlasti Mona Liza, Ginerva Benci, Ženska s hermelinom, Marija s sveto Ano in otrokom, Madona v votlini, Oznanjenje, Janez Krstnik ...), ki se občasno sestavijo v jasno razpoznavno figuro, četudi sestavljeno iz elementov, npr. rok, oči, ust, predelov obraza, oblačil, pokrajin ..., različnih slik; figure se pretapljajo ena v drugo in izginjajo.]

ORFEJ (*bega med vizijami*)

Evridika, ljubljena, tukaj si! Naj se te dotaknem, naj te objamem!

HAD

Ne tekaj za njo! Ne boš je ujel. Hrepenenja se ne da ujeti. Nikoli mu ni mogoče priti do konca. Zato pa mu pravimo hrepenenje, mar ne!? (*Se smeje.*)

[*Podobe Evridike izginejo.*]

ORFEJ

Kam je izginila? Ej, Had, kaj si storil?

HAD

Tudi ko si z Evridiko živel, je nisi zares imel, bila je samo navidezno tvoja.

ORFEJ

Kako ne? Pripadala sva drug drugemu. Bila sva eno.

HAD

Oh, te otročje iluzije! Samo občasno in le za kratek hip sta bila zares zlita v eno, sicer pa sta ves čas lovila drug drugega, se igrala igro srečne in večne ljubezni. V resnici je bilo vse le minljiv, bežen privid.

ORFEJ

Kaj pa potem je večno, če ne ljubezen?

HAD

Ljubezen seveda je večna, toda kakšna ljubezen?! Mar res želiš spoznati Evridiko, ki je neumrljiva in se lahko s tabo znova vrne v življenje?

ORFEJ

Zato sem prišel. Ti si jo odvedel v podzemlje in samo ti mi jo lahko vrneš.

HAD

Ne, usoda, ki bdi tako nad nami bogovi kot vami ljudmi, jo je. Jaz sem jo samo ljubeznivo sprejel in ji izbral eno najlepših mest podzemnega kraljestva. Videl si jo in se lahko prepričal, da ji tukaj ni hudo.

ORFEJ

Rad bi, da se iz sveta mrtvih vrne med žive, da spet skupaj živiva na zemlji, da je vse kot nekoč – da iz najine ljubezni nastaja glasba, ki ljudi, živali, ptice, drevesa, rastline, oblake, vse, kar obstaja, osrečuje.

HAD

Vztrajen si, pogumen, iskren. To mi je všeč. Lahko poskusiva znova. Evridika, vrni se! Dovoljujem ti, da se tvoj nesmrtni duh dvigne iz globin podzemlja!

ORFEJ

Hvala, Had, vsemogočni!

HAD

Toda, najprej zapri oči. Poglej navznoter. Vase. Poišči v sebi sliko in občutje ljubljene Evridike. Odločno osredotoči svoj pogled nanjo.

[Zasliši se Evridikin glas. (Govori ena od zboristk, lahko pa izmenično tudi več zboristk.)]

GLAS EVRIDIKE:

Orfej, moj ljubljeni! Me slišiš? Tukaj sem.

ORFEJ

Prišla si. Čutim tvoj dotik. Poljubljaš me.

GLAS EVRIDIKE

Odpelji me od tod. Rada bi nazaj v svetlobo. Spet bi rada živela na zemlji med ljudmi, objemala drevesa, bila prijateljica živali, občudovala sončne vzhode ...

ORFEJ

Daj mi roko!

GLAS EVRIDIKE

Ne morem. Hodim lahko le za teboj, sledim tvoje korake.

ORFEJ

Pa si res ti, Evridika? Kako naj se prepričam, da si zares živa?

HAD

Ne odvrčaj pogleda. Glej in verjemi, kar vidiš, kar čutiš!

GLAS EVRIDIKE

Poslušaj moje stopinje v zraku.

HAD

Orfej, kaj počneš? Nehaj dvomiti. To je tvoja Evridika!

ORFEJ

Oprosti, Evridika, majhen dvom, toda, kako ga ne bi občutil, saj se je vendar zgodilo nekaj, kar po zakonu narave ne more postati resničnost. Čudež. Ti živa pred menoj. Evridika, spet se bova ljubila, živela bova kot nekoč. Oh, kako te ljubim! Ljubim te, Evridika!

GLAS EVRIDIKE

Ljubljeni, samo skupaj lahko odideva iz podzemlja, samo drug drugega lahko rešiva; moraš me voditi, ker ti poznaš pot, ti si prišel v podzemlje živ; sledila ti bom; Orfej, moj ljubljeni, verjemi mi, da ti sledim, četudi ne slišiš mojih korakov, jaz sledim tvojim; moja ljubezen je vedno s teboj; nikoli ne smeš zdvomiti, se začeti obračati, gledati nazaj, preverjati, če je to, kar se dogaja, v resnici res; zaupaj in hodi, samo naprej, vedno samo naprej in navzgor, višje in višje, proti svetlobi, svetlobi ...

[Medtem so se znova pojavile vizije Evridike (celote in detajli Leonardovih slik – žensk in angelov), ki poplesujejo po prostoru. Orfej hodi začaran med njimi, zdaj z odprtimi očmi.]

ZBOR

Orfej in Evridika, dvoje v enem. Zdaj se približujeta, zdaj oddaljujeta. Potem si šepetata skrivne misli. Drug drugemu odstirata tančice z obraza, z ust, z oči. Igrata se kot nedolžna otroka.

ORFEJ

Kdo si? Kaj si?

GLAS EVRIDIKE

Šepetanja. (Ti.)

ORFEJ

Kako jaz?

GLAS EVRIDIKE

Vidiš me kot sebe. Naslikal si me kot avtoportret.

ORFEJ

Da, nenavadna zgodba. Takšen sem, takšen je moj odnos do resnice, tako vidim svet okrog sebe.

GLAS EVRIDIKE

Ves čas upodabljaš sebe. Ustvarjaš sebe. Poglej, kako so vsi portreti, ki si jih naslikal, v resnici en sam.

ORFEJ

V njih se skrivaš ti. Ko te gledam v domišljiji ali ko te slikam s čopičem in barvo, si ti intimno najbolj jaz. Ne znam ločiti, kdaj sem v tebi jaz, kdaj ti v meni.

GLAS EVRIDIKE

Pa tale skrivnostni nasmešek? Čigav je? Moj? Tvoj?

ORFEJ

Najin.

GLAS EVRIDIKE

Res? Drugi ne mislijo tako.

ORFEJ

Kaj je res, kaj ni? Sva sploh resnična? Resnica, kaj je to?

[Had z zamahom roke razkroji privid Evridike. Orfej osupnjen.]

ORFEJ

Kaj si storil, nesrečni Had? Evridika, kje si?

HAD

Bili so prividi. Ujel si se v njihovo past. Čeprav je bila ljubezen, ki si jo ob tem občutil, resnična. Kje je ljubezen? V tebi ali v Evridiki? V podobi ene ali mnogih žensk, ki lovijo tvoj pogled? Ali pa morda v hrepenenju, ki ga občutiš v njihovi bližini? Položi si roke na prsi. Čutiš toploto pri srcu?

ORFEJ

Čutim.

HAD

Torej? Kdo ali kaj je v resnici ljubezen?

ORFEJ

Občutje v meni. Jaz sem ljubezen.

HAD

Škoda, da tako malo ljudi zmore to prepoznati. Človeku, ki se zaveda,

da ljubi, ki občuti sebe kot izvor ljubezni, zaradi ljubezenskih zgodb ni treba nikoli skrbeti ali žalovati. Ljubezen v njem je večna, in sploh ne more miniti, kakor minejo podobe in življenja vseh, ki smo jih imeli radi, jih ljubili. Čemu bi jokali za minljivimi podobami? Poglej, že spet so tu!

[Podobe Evridike se vračajo, prav tako glasba.]

ORFEJ

To je sicer res, ampak Evridika je druga polovica mene, brez nje moje življenje ni popolno.

HAD

Ti očitno hočeš trpeti? Ti ljubiš nesrečo in žalost.

ORFEJ

Mar kdo drug, ki bi izkusil takšno ljubezensko srečo, kot sem jo jaz, pa jo potem izgubil, ne bi enako žaloval?

HAD:

S svojo trmo me čedalje bolj izzivaš! Pozabljaš, da je moja moč neskončna. Bog podzemlja sem. Bog brezmejnih širjav teme, groze in obupa. Oslepil te bom s trpljenjem za vse življenje. Nikoli več ne bo miru in spokoja v tvoji duši. Mar to hočeš?

ORFEJ

Nekaj je v meni, kar mi ne da dihati. Razžira me navznoter. Rak duše.

HAD

Res vas ne razumem, ljudje, zakaj si tako želite trpeti. Zakaj ne znate živeti brez trpljenja? Brez bolečine? Jaz sam ne trpim, niti nikomur ne povzročam bolečine, samo izpolnjujem vaše temne misli. Ljudje sami izbirajo takšen način življenja, razmišljanja in čustvovanja; jaz samo uresničujem to, kar je v njih; storim, da tisto, kar nosijo v glavah, postane resničnost.

ORFEJ
Boli me!

HAD
Zaradi bolečin tuliš do neba. Toda čemu bi se trudil izkričati drobovje in se maščevati vsem, ki so te prizadeli? Rad bi vrgel svet s tečajev, spremenil kozmični red stvari!

ORFEJ
Kaj naj storim?

HAD
Nehaj pestovati svojo bolečino in uživati v njej. Pojdi do konca! Naj te tako boli, da boš v bolečini dokončno izginil, odmrli. Potem bo v hipu vse prešlo. V tišini in miru bo vstalo drugo občutje, novo življenje. Nobene vezi s preteklostjo ne bo več.

ORFEJ
Raztrgalo mi bo prsi!

HAD
Prepusti se, sicer bo vedno hujše.

ORFEJ
Ne vzdržim več! Prepuščam se ti, prepuščam se, o, večni Had!
Umiram!

[Velika vrata Hada se sunkovito in z vso močjo zapro. Orfej se onesvesti in obleži na tleh. Nekaj časa tišina. Had se skloni nadenj.]

HAD
Moja moč te vodi skozi smrt, moja moč te vodi onstran smrti ...
Tvoje razdrobljene, razcepljene energije naj se spet združijo! Tvoji različni jazi naj postanejo enovito, prerojeno bitje. Bodi znova eno s samim seboj!

Tretji prizor

ORFEJ (*se zbudi*)

Odšlo je. Bolečina je popustila.

HAD:

Si tukaj? Občutiš, da obstajaš? Se zavedaš?

ORFEJ

Še nikoli tako.

HAD

Potem me pazljivo poslušaj. Na voljo imaš dve možnosti razpleta svoje življenjske zgodbe. O prvi stari grški mit pripoveduje, da ko se je Orfej vrnil iz podzemlja ...

ZBOR

Ko se je Orfej vrnil iz podzemlja, kjer je dokončno izgubil svojo Evridiko, se ni več hotel odzvati nobeni ženski, ki ga je vabila k sebi. Začel je prezirati ves ženski rod, za kar pa so se mu ženske maščevale. Med mogočnimi slavji ljubezni so se s svetim obredom polastile njegovega telesa; najprej so se opile z njegovo spolno močjo, nato pa mu v brezmejnem pohlepu po nasladi in večni ljubezni iztrgale ud, pa tudi ostale dele telesa so v divji omami besno raztrgale in krvave razmetale po poljih in gozdovih. Orfejeva glava je obležala v reki, ki jo je odplavila proti morju. Ljudje ob reki so lahko slišali, kako mrtva Orfejeva glava še vedno poje ljubezenske žalostinke.

HAD

Hočeš takšno usodo?

ORFEJ

Ne.

HAD

Obstaja tudi druga možnost, o kateri pa mit molči.

ORFEJ

Kakšna?

HAD

Srečna vrnitev iz podzemlja.

ORFEJ

Pa kdo ve zanjo?

HAD

Redki, zelo redki.

ORFEJ

Poznam kakšnega?

HAD

Ne! Ti boš prvi. Scenariji za takšna življenja se vedno pišejo sproti.

ORFEJ

In kaj moram storiti?

HAD

Končati s predstavo, v kateri nastopaš. Pozabiti, opustiti preteklost. Izstopiti iz starih mitov in pravljic, izstopiti iz gledališča utvar. Skrivnost Evridike se ti bo razkrila, ko boš zmozel živeti povsem tukaj in sedaj. Poglej okrog sebe! Kje v resnici si? Kaj se dogaja?

ZBOR (*izstopijo iz vlog*)

Odhajamo na počitnice, lepo se imej, Orfej.

ORFEJ (*zboru*)

Od kod ste se pa vi nenadoma vzeli? Kako da vas doslej nisem opazil?

HAD

Nisi mogel, saj so vendar igrali v tvoji drami.

ZBOR

Nasvidenje, Orfej. Svoja resnična življenja imamo, nismo tvoj privid.

[Igralci (zboristi) odhajajo. Prižgejo se dežurne luči. Vseh odrskih iluzij je konec.]

ORFEJ

So bile vse to sanje, ali je bilo res?

HAD

Oboje hkrati. – Stopinje v zraku ...

ORFEJ

In zdaj? Kaj pride zdaj?

HAD

Evridika.

ORFEJ

In kje je?

[Pojavi se ženska (Evridika), ki je povsem podobna prej prikazanim likom Evridike, sestavljenim iz slik Leonarda da Vinci.]

EVRIDIKA

Oprostite, iščem gledališče, kjer igrajo Orfejevo vrnitev. Rada bi spoznala glavnega igralca.

HAD: Tako. Odhajam. Zmotil si me pri hoji. Na sprehodu sem bil.
(*Odide.*)

୧୨୩୪୫୬୭୮୯୧୦

DODATEK
DVA GLEDALIŠKA
AVTOBIOGRAFSKA ESEJA

MOJE ODRAŠČANJE OB DRAMAH

Pred dnevi – v začetku januarja 2010 – sem dokončal dramski tekst, kratko enodejanko *Orfejeva vrnitev*. Občutek imam, da sem dramo dokončal; to, kar se je moralo razodeti oz. ubesediti skozi njo, se je razodelo v celoti. Ne čutim, da bi bilo treba še kaj dodajati ali spreminjati. Besedilo je posredno povezano z drugo enodejanko, *Egipčanska vrata*, ki je nastajala istočasno; gre za predelavo Egipčanskega misterija *Prebujanje v svetlobo*, ki sem ga objavil v knjigi leta 2002.

Pri *Egipčanskem misteriju* doslej nisem imel občutka, da je tekst povsem končan; dvakrat sem ga že tudi predelal; najprej v radijsko verzijo (za Radio Maribor spomladi 2002), nato pa za eksperimentalno uprizoritev slušateljev Gledališke šole Maribor (prav tako spomladi 2002) pod naslovom *Egipčanska vrata*. Toda šele adaptacija, ki sem jo napravil decembra 2009, se mi zdi prava, torej takšna, da je primerna za gledališko uprizarjanje v sodobnem, posvetnem (neobrednem, neverškem) gledališču. Enodejanki sem združil in jima dal skupni naslov *Misterijsko gledališče*, ker tako idejno kot vsebinsko sodita skupaj, poleg tega pa zaokrožujeta moje dolgoletno ukvarjanje s tem tipom gledališča. Zdi se mi, da sem šele s tema kratkima enodejankama »misterijsko gledališče« v sebi zares dokončal in prerasel.

Hkrati pa sem znova ugotovil – najbrž tudi zaradi spleta okoliščin, ker smo oktobra 2009 v mariborski Drami uprizorili *Potovanje v Rim*, dramski tekst, ki sem ga napisal pred več kot dvajsetimi leti –, da je pisanje gledaliških dram zame izživet (preživet, iztrošen) način umetniškega izražanja. Po več kot skoraj petintridesetih letih!

Prvi dramski tekst sem napisal že kot otrok, ko sem imel dvanajst let. Gledališče in pisanje (besedna umetnost) sta osnovna koda mojega umetniškega ustvarjanja. Čeprav sem imel, zlasti v mladih letih, močno željo, da bi pisal umetniško prozo (nekaj daljših in krajših besedil sem tudi napisal, vendar jih nisem kaj dosti objavil), je dramatika vedno pretehtala, najbrž tudi zato, ker sem se začel kot dramaturg z gledališčem takoj po končanem akademiskem študiju poklicno ukvarjati, še bolj pa verjetno zato, ker je *drama* (dramatičnost, teatralnost) – do približno petintridesetega leta – ustrezala moji osebni naravi. Skozi dramsko pisanje sem lahko najlažje združeval svojo (prevladujočo) introvertiranost in (občasno) ekstrovertiranost.

Ne vem, kako bi potekala moja ustvarjalna in siceršnja življenjska pot, če bi bil postal gledališki režiser, kar sem si, zlasti v zgodnji mladosti, zelo želel. Drame bi verjetno vseeno pisal, esejev in knjig, ki zahtevajo introvertirano, torej pravo pisateljsko koncentracijo, pa najbrž ne; delo režiserja in igralcev, pravzaprav vseh, ki v gledališču praktično delajo, namreč zahteva drugačno, veliko bolj ekstrovertirano naravnost.

Če se ozrem na pot, ki sem jo prehodil kot dramatik in scenarist, se mi v jasnih obrisih izrisujejo trije vsebinski krogi – tri različne razvojne faze (stopnje ali obdobja).

Prvi krog zajema mladostno (začetniško, vajeniško) dobo, to so osnovnošolska, dijaška in študentska leta (največ besedil, nekatera so bila objavljena in uprizorjena, je nastalo med letoma 1975 in 1982, med njimi *Samotna koč*, *Mlinarjeva hči*, *Grešniki*, *Pot skozi noč*, *Pusta zemlja (Življenje v krogu)*, *Vsakdanje slike*, *Gorska svatba*, *Ljubezen dolgega poletja* ...). Zgodbe dram in scenarijev tega obdobja so bile vezane na motiviko iz vaško-kmečkega okolja (Zreškega Pohorja in manjših podeželskih krajev celjskega območja), stil pa je bil realizem (od naivno-romantičnega do psihološko-realističnega in neonaturalističnega).

Drugi krog (1988–1995) predstavlja *osrednjo* ali *zrelo fazo*, v kateri so nastali teksti, ki so znani širši javnosti, to je, bili so objavljeni oz. uprizorjeni (drame *Potovanje v Rim* (*Caravaggio*) (1988), *Aneks* (1989), *Tugomer ali Tisti, ki meri žalost* (1990), *Giordano Bruno* (1995), televizijski scenarij za nadaljevanko *Vonj črnih vrtnic* (1991), filmski scenarij *Feniksov let* (1994) in neobjavljena drama *Laokon* (*Nebeške vode*) (1995). Vsebinsko in slogovno je to obdobje v znamenju moje originalne avtorske poetike, ki ji je pri gledaliških tekstih morda še najbližje oznaka postmodernizem; zanimale so me arhetipske situacije posameznika in družbe, svetovljanska (kozmpolitska) okolja, usode velikih, zlasti zgodovinskih osebnosti, mitologije, metafizične ideje, spoj realnega in nadrealnega ... V ta krog bi lahko uvrstil tudi svoje osrednje scenaristično delo za televizijo, poljudno-znanstveno serijo *Tretje oko* (*O poteh samospoznavanja*), napisano leta 1993.

V *tretjem krogu*, ki pravzaprav ni več obdobje, ampak bolj dodatek drugega kroga, sta nastali samo dve besedili: *Egipčanski misterij* (*Prebujanje v svetlobo*), 2001, konec leta 2009 predelan v enostavnejšo uprizoritveno verzijo *Egipčanska vrata*, in enodejanka *Orfejeva vrnitev* (*Stopinje v zraku*), napisana prav tako proti koncu leta 2009. Motivika in dramsko okolje tretjega kroga je mitološko; psihologija pa mistična oz. arhetipska. Vsebinsko in oblikovno obe deli predstavljata zvrst misterijskega gledališča (*Egipčanska vrata* sodobno različico arhaičnih mistično-magijskih obredov, *Orfejeva vrnitev* sodobno psihodramsko, pedagoško-terapevtsko dramo).

Ko danes gledam nazaj, se mi zdi, da me kot dramskega pisca opredeljujejo trije ključni teksti: *Pot skozi noč* (1977), *Potovanje v Rim* (1988) in *Orfejeva vrnitev* (2009). Gre za tri postaje osebnostnega (in duhovnega) razvoja, ki so posredno vse povezane z mariborskim gledališčem kot osnovnim prizoriščem moje gledališke, v marsičem pa tudi osebne, intimne karme.

Kot bi nekdo »od zgoraj« režiral vse skupaj! – Nekega turobnega zimskega dne v januarju 1978 sem prvič prišel v Maribor, v Slovensko narodno gledališče, kamor sem pred tem poslal dramo *Pot skozi noč*, zdaj pa sem prišel povprašat, kako bo z uprizoritvijo; no, z njo ni bilo nikoli nič, samo jaz sem se usodno zvezal s to institucijo (dobil sem štipendijo za študij dramaturgije, kar je pomenilo, da se bom nekega dne tu zaposlil). Ta tekst sem priložil tudi k nalogi za sprejemni izpit na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo, kjer sem jeseni leta 1979 začel študirati dramaturgijo.

Pot skozi noč je drama, ki na simboličen način nakazuje nekatere moje kasnejše vsebinske preokupacije, zlasti npr. odnos med senzibilnim umetnikom oz. originalno osebnostjo in problematičnim, nerazumevajočim okoljem. Dogajanje drame je postavljeno v majhno slovensko podeželsko mestece, osrednji lik pa je slikar, katerega delo in mišljenje okolje v celoti zavrača. Pravzaprav šele danes vidim, kako sem se nekaj let kasneje, ne da bi se tega zavedal, začel znova ukvarjati s podobno tematiko – seveda v povsem drugih relacijah –, v *Potovanju v Rim* sem obdeloval življenje in delo slikarja Caravaggia, v *Giordanu Brunu* ustvarjalne dileme dramskega pisatelja, v *Laokomu* intimni svet in glasbo skladatelja P. I. Čajkovskega, v *Orfejevi vrnitvi* ljubezensko usodo mitskega pevca Orfeja ...

To, da sem za svoje drame in scenarije skoraj vedno izbiral težke teme, tragične situacije, žalostne življenjske usode, je bilo povezano – na podzavestni ravni seveda, saj takrat, ko sem ustvarjal, tega nisem vedel – z mojim v tistih letih v glavnem nesrečnim jazom, z bolečinskim jedrom, ki se je hotelo osvoboditi, razsvetliti. Čeprav sem najpogosteje pisal žanrsko mešane tekste, torej takšne, kjer se tragično prepleta s komičnim, so tragična čustva in žalostne vsebine vseeno vedno prevladale. Živel sem v »umu tragika«; moja čustva in socialna senzibilnost se očitno nista znali organizirati drugače; da sem razvil takšno osebnost, je brez dvoma veliko prispevalo družinsko okolje, v katerem sem odraščal, kasneje pa vpliv družbe in številne boleče življenjske izkušnje.

Ker po svojem notranjem bistvu nisem »tragik«, sem drame instinktivno oblikoval tako, da bi njihove težke energije preobrazil, razsvetlil. Čeprav sta me zlo in tema v določenem obdobju močno privlačila, pa me nikoli nista zato, da bi se z njima poistovetil – le negativnega (mračnega, uničevalnega) dela v sebi in okolju, v družbi sem se hotel osvoboditi! Moje doživljanje umetnosti je bilo zmeraj etično. Umetnost, ki prikazuje temo in zlo, pa nima v sebi težnje, da bi ju transformirala, torej očistila in preobrazila v svetlobo, je bila zame na nek način vedno etično sporna. (Problem, ki je pogosto prisoten v sodobni umetnosti.)

Mislím, da je moje umetniško (pisateljsko) ustvarjanje avtobiografsko oz. avtoterapevtsko. Čeprav v tekstih ni nič neposredno avtobiografskega, pa so moja notranja stanja, ki so bila osnova, iz katere so se rojevale drame in scenariji, dejansko avtobiografija moje osebnosti, natančneje, procesov osebnostnega preobražanja.

V tem smislu mi danes drama *Pot skozi noč* simbolizira začetek končnega »spusta v podzemlje duše«, onstran katerega se bo začelo duhovno preobražanje (prebujanje zavesti). Gre za obdobje življenja (do sedemindvajsetega leta), ki sem ga živel skoraj povsem nezaveščen (obstajala sta le moj ranljivi in ambiciozni ego ter okolica, ki sta bila bolj ali manj v stalnem sporu; neprenehoma sem se izgubljal v neproduktivnih konfliktih in doživljal neprijetnosti življenja). Če pogledam nazaj, presenečen ugotavljam, kolikokrat sem bil v situacijah, ko bi se lahko bil dokončno izgubil ... Zares se moram zahvaliti Višji sili, da me je v kritičnih trenutkih življenja obvarovala in usmerila na pravo pot!

Poleti 1988, to je nekaj mesecev za tem, ko sem doživel prvo duhovno prebujenje, je nastala drama *Potovanje v Rim*. Njen nastanek sicer sovpada z enim najtežjih poglavij moje poklicne kariere – z gledališko vojno, ki sem jo preživel v mariborski Drami, kjer sem bil ravnatelj in umetniški vodja. V tem času se je začela moja osebnost radikalno preobražati; prvič sem spoznal temeljno

razliko med egom in višjim jazom; izkušnje razsvetljene zavesti so mi omogočile, da se z okoliščinami življenja in s svojim jazom (privatnimi in javnimi vlogami) nisem več istovetil (vsaj ne trdno in trajno). *Potovanje v Rim* označuje začetek obdobja »velike osebnostne preobrazbe«, ki pravzaprav še traja ...

Skozi gledališke drame in filmske ter televizijske scenarije, seveda pa tudi skozi druge tekste (eseje, knjige), ki sem jih pisal v teh dveh desetletjih, se jasno kažejo stopnje te preobrazbe; moje notranje (duhovno) zorenje, odraščanje; moja nihanja med ozaveščenimi in neozaveščenimi stanji uma, razpetosti med »nebom in peklom«.

Splet okoliščin je privedel do tega, da smo 9. oktobra leta 2009 na odru mariborske Drame, katere umetniški vodja sem znova, *Potovanje v Rim* krstno uprizorili. K tekstu sem se vrnil po več kot dvajsetih letih. Čutil sem, da moram napisati novo uprizoritveno verzijo. To je v meni obudilo nekdanji astral – podzavest teksta (čustveno in domišljijško polje, ki ga v meni danes ni več), kar nikakor ni bilo enostavno. Energije preteklosti so me dobesedno posrkale vase; začel sem toniti v neverjetno gosto meglo neozaveščenosti. V meni se je znova pojavila želja, da bi začel pisati dramske tekste, morda ne celovečerne, pa vsaj krajše enodejanke. (Talent je navsezadnje trajen, četudi ga ne uporabljamo, živi dalje.)

Takoj se mi je pojavilo nekaj mikavnih idej, nekatere od njih, npr. o *Nikoli Tesli* ali *Leonardu da Vinciju*, so bile že izpred let; toda, ko sem jih začel spreminjati v gledališko oziroma literarno obliko, so začele bledeti in izginjati.

Potem je nenadoma vzniknila ideja o Orfeju in Evridiki, o kateri nisem prej nikoli razmišljal; v nekaj dneh je povsem izpodrinila in prekrila vse ostale. Tekst sem pisal tako rekoč »iz prve roke« (brez vnaprejšnjih zavestnih priprav). Drama je bila v podzavesti v celoti sestavljena. Treba jo je bilo samo ubesediti. Šlo je samo za majhen dodatek k pred leti zaključeni, vendar ne povsem dokončani zgodbi

mojega ukvarjanja z obrednim (mističnim) gledališčem in s starimi Egipčani. (Očitno pravi zaključek moje dramatike ni v Egiptu, pač pa v Grčiji ...)

Situacija mi je znova potrdila spoznanje, da je obdobje pisanja dramatike končano. *Orfejevo vrnitev* (iz podzemlja!) zato doživljam kot znamenje, da bo treba več kot dve desetletji trajajoče obdobje »preobrazbe« zaključiti ne samo v umetniškem ustvarjanju, temveč tudi v vsakdanjem življenju ... Mogoče iz gledališča celo povsem izstopiti!

Čeprav sem idejo o »koncu gledališča« oziroma potrebo po preseganju odrskih iluzij pa tudi iluzij v življenju nasploh zapisal že v *Giordanu Brunu* in *Laokonu*, se mi je dokončno izpisala – postala moja osebna psihološka stvarnost – šele v *Orfejevi vrnitvi*. Zdaj dejansko čutim, da sem prerasel »gledališče« v sebi in presegel svoj »um tragika«.

Tako kot sta se skozi čas spreminjali moja osebnost in okolje, v katerem sem živel in deloval, se je spreminjal tudi notranji namen, torej vzrok, čemu pišem. Čeprav so bile moje zavestne ambicije in cilji vedno umetniški (želel se ustvarjati najboljšo, nesmrtno umetnost, stvaritve, ki bi jih vsi občudovali), je bil v ozadju skrit (neviden, podzavesten) še drugi vzrok – tako se mi vsaj dozdeva danes –, ki me je gnal v ustvarjanje in silil naprej. To je klica osebnotne preobrazbe in duhovne rasti – karmična predestinacija, da življenje v polni meri izkoristim za evolucijo zavesti (za osvoboditev, razsvetljenje).

V prvem obdobju mi je umetniško izražanje (pisanje, režiranje, vodenje gledaliških skupin, urednikovanje literarnih in novinarskih glasil ...) pomagalo k prvi osebnotni emancipaciji, k prvi individualizaciji; bilo mi je sredstvo in način, kako izstopiti iz podeželske anonimnosti, kako preseči utesnjujoče vaško, delavsko-kmečko okolje, v katerega sem bil rojen, torej postati nekdo, ki ima lastni jaz, svoj pogled na življenje in svet. Ker me pri tem ni nihče

posebej spodbujal (prej so me ovirali), niti nisem imel pravih mentorjev ali učiteljev (oz. nikogaršnjih nasvetov nisem kaj dosti upošteval – lastnost, ki jo imam še vedno!), sem se že od vsega začetka lahko razvijal po svoje; postal sem večni samouk, samorastnik, moja ustvarjalnost pa samonikla, avtorsko originalna.

Kasneje, v drugem in tretjem obdobju, se je proces notranje rasti skozi pisanje poglobil in intenziviral. Zdaj ni več šlo toliko za emancipacijo osebnosti, temveč za njeno preseganje. Poleg tega se je skozme začela transformirati kolektivna karma (arhetipska podzavest družbe in okolja). Izvirno avtorsko ustvarjanje je namreč kot alkimija! Umetniško delo zahteva tako miselno kot čustveno angažiranost – za razliko od pisanja intelektualnih oz. esejističnih tekstov, kjer v procesu nastajanja sodeluje predvsem razum. Zgodbe, osebe, dialoge ... v sebi vedno jasno vidim oz. slišim; vse, kar se dogaja, zaznavam, kot da je živo prisotno; vsak lik občutim v vseh tančinah, skozi mene gredo vsa njegova čustva, misli; z njim grem skozi vse pripovedne situacije.

Preden uzrem jasno obliko in vsebino nečesa, se pogosto zelo namučim. Po navadi moram prehoditi več razvojnih (destilacijskih) stopenj (kot pri alkimiji) – od nečitljivih, zmedenih čečkarij, kaotičnih skic do natančno izdelanih formulacij. Ker je moj pisateljski ideal jasnost in preprostost ter neposrednost izražanja, nastajajo različne vmesne variante teksta, včasih pa tudi različne končne verzije (slednje seveda šele, odkar delam na računalnik).

Najbrž ne pretiravam, če rečem, da je pri mojem notranjem razvoju pisanje enako pomembno kot duhovni treningi. Ko namreč določeno zadevo v domišljiji v popolnosti oživim in ubesedim (izgovorim, napišem), v meni preneha obstajati; dokončan tekst oz. vsaka scela ubesedena situacija, čustvo ali misel se sama od sebe oddalji od mene (izgori, izgine). In ker vse tekste pišem zares, torej s polnim notranjim angažmajem, se od njih, ko so (do)končani, spontano odvežem – nehajo me zanimati (zato se tako težko vračam

k popravljanju ali spreminjanju nekdanjih tekstov, ker se moram vrniti v njihov astral, torej v nekaj, kar je zame že preživeto, mrtvo). Ko je delo končano, občutim zadovoljstvo; prevzame me občutek miru in spokojnosti, izpoljenosti, osvobojenosti. Kot bi doživel razsvetljenje. Seveda ti občutki niso vedno enako intenzivni. Pred leti ali desetletji so bili npr. močnejši kot danes. To je najbrž povezano s tem, da je moje današnje ustvarjanje precej bolj zavestno kot nekoč, ko večkrat dejansko nisem vedel, kaj počnem, kaj se dogaja z mano, od kod prihaja moč, ki me vodi, zato sem na koncu čutil toliko večjo sprostitvev.

Sodbo o tem, koliko je vredno moje umetniško delo (dramatika), pa tudi druge zvrsti pisanja (esejistika, knjige), in kakšen pomen ima v širšem kontekstu slovenske kulture in družbe, prepuščam drugim in zgodovini. Pač pa lahko zase rečem, da brez dram, scenarijev, esejev, člankov, razprav ..., ki sem jih napisal, ne bi bil to, kar sem; ne bi imel notranje svobode, kot jo imam.

Februar 2010

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

»SPOMINJAM SE ..., PISAL SEM DRAME«

Moje življenje je v prvi vrsti posvečeno evoluciji zavesti, duhovni transformaciji osebnosti. Kmalu bom dopolnil petdeseto leto, zato že lahko dovolj jasno prepoznavam različne razvojne stopnje. Dejstvo je, da sem se skozi čas izrazito spreminjal, veliko bolj kot je to pri večini ljudi v navadi. O osebi, ki je napisala dramo *Potovanje v Rim* in še nekatere druge dramske tekste, lahko govorim samo v pretekliku. Ker danes Vilija Ravnjaka, ki je bil dramatik in predani vernik gledališča, preprosto ni več. Se pa rad spominjam tega časa, saj je bilo to eno najrazburljivejših in najplodnejših življenjskih obdobij.

Čas, v katerem je nastala drama *Potovanje v Rim*, se je zelo razlikoval od današnjega. V zraku, ki smo ga dihali leta 1988, je bilo neverjetno veliko svetlobe, mladostne vitalnosti in optimizma, upanja, vere v moč pozitivnih sprememb. Bili smo zadnja generacija, ki je lahko v kaj takega verjela. Vse možnosti so bile odprte. Svoboda, ki smo jo čutili pred seboj, je bila konkretno otipljiva. Zgodovina se je dogajala v živo: nenadoma je padel Berlinski zid, tako rekoč čez noč se je zrušil mogočni socialistični imperij, izginila je Jugoslavija ... To je bil čas, ko se je zdelo vse mogoče – in večina je verjela, da bo to, kar prihaja, veliko boljše od tega, kar odhaja.

Tudi v Mariboru so se dogajali veliki družbeni premiki, ki so jih iniciirali predvsem mladi intelektualci in študentje, zbrani okrog študentskega časopisa Katedra. Enakih pretresov je bilo deležno Slovensko narodno gledališče v Mariboru, kjer sem bil zaposlen kot ravnatelj Drame; tu je divjala »samoupravljalna vojna«, ki je izbruhnila po uprizoritvi *Metasbilnega grala* leta 1987. Njen iztek je označil konec samoupravljanja in začetek novega obdobja, ki je bilo v znamenju spektakularnih megalomanskih projektov Tomaža Pandurja.

Čeprav so povsod vladale nepredvidljive, nevarne, skrajno napete okoliščine, je nad svetom vseeno bdela pomirjujoča kolektivna zavest, da se »ne more zgoditi nič slabega«, torej nekaj, kar je ravno obratno temu, kar živimo danes. Mislim, da se to ozračje odraža v ozadju *Potovanja v Rim* – nikomur od junakov se namreč ne more zgoditi nič zares hudega (tragičnega); v tekstu ni nikjer prave žalosti, pesimizma; v bistvu ga preveva občutje, značilno za komedije.

Tudi moje intimno življenje tega obdobja je bilo zelo razgibano; čeprav ne bi mogel reči, da so se mi dogajale same lepe stvari, sem bil kljub temu ves čas optimist. Zlasti pomembna pa je bila prva velika mistična izkušnja, ki sem jo doživel novembra 1987. Njen pozitivni psihološki učinek je trajal skoraj celo naslednje leto. Dotlej neznana duhovna moč mi je dala neverjeten življenjski in ustvarjalni zagon. Nenadoma se mi je zazdelo vse mogoče – začutil sem neizmerno notranjo svobodo, vse meje (omejitve ega) so padle. Način, na katerega sem dotlej razmišljal, snoval nove umetniške načrte, je izginil. Realnost je dobila povsem druge razsežnosti. Namesto realističnih dram, kakršne sem do takrat pisal, se mi je začela razkrivati neznana nadrealistična dramaturgija, sanjsko gledališče, kakršnega nisem od nikoder poznal.

V tem času sem prvič izkusil, da so npr. ideje, da je svet iluzija (maya), da je življenje božanska igra (lila), resnične! Sprejel sem teorijo o reinkarnaciji in zakonu karme. Čeprav sem bil takrat še vedno kristjan, sem se od krščanstva začel odmikati; vstopil sem v svet novodobne (ezoterične) duhovnosti, starih mitologij, religij, hkrati pa v območje relativnostne teorije in kvantne fizike.

Pravzaprav se je v teh (treh, štirih) letih moj gledališko-pisateljski talent v celoti razodel in tudi zaključil. Poleg *Potovanja v Rim*, ki sem ga končal pozno poleti 1988, sta v tem obdobju nastala še *Aneks* (1989) in *Tugomer ali Tisti, ki meri žalost* (1990); v bistvu pa tudi drama *Giordano Bruno*, saj sem njen prvi osnutek napisal že leta 1988, vendar je kasneje celih sedem let nisem mogel dokončati; nenehno

sem se vračal k njej in jo spreminjal; zaključil sem jo šele v začetku leta 1995. Mogoče sem to besedilo pisal s takšno muko tudi zato, ker govori o »osvobajanju od gledališča«, s čimer sem se ukvarjal v tistem času na osebni ravni. *Egipčanski misterij*, ki je nastal leta 2001, ni več pravi gledališki tekst, pripada namreč zvrsti obrednega (ezoteričnega) gledališča, njegove funkcije pa niso več v domeni gledališča kot umetnosti.

Spominjam se, kako sem neke noči spomladi leta 1987, ko nisem mogel spati, prelistaval monografijo o Caravaggu, in ob neki njegovi sliki nenadoma odkril, da je pred menoj gledališče, ki ga iščem – umetnost, ki v sebi združuje čutnost in duhovnost, prefinjeno filozofijo in banalnost vsakdana. Tekst sem pisal povsem intuitivno. Drame, pa tudi druga besedila, največkrat pišem tako, kot bi se spuščal iz zraka na tla. Z vseh strani hkrati. Nikoli po zaporedju prizorov oziroma dogajanja. Preden sem se lotil določenega prizora, sem ponavadi najprej poslušal glasbo (vedno je bil to Mozartov *Requiem*, ki je tako postal glasbeni motiv teksta). Caravagieeve slike so mi bile, poleg njegove biografije, seveda, osnovni vir inspiracije. (Nasploh pogosto iščem navdih v slikarstvu.) Iz slik sem oblikoval dramske skice, nato pa jim po asociativni logiki dodajal druge prizore. Prepuščal sem se prostemu toku domišljije. Svobodni igri asociacij. Zaprl sem oči in začel zavestno sanjati; rekli bi lahko, da sem začel z vajo »aktivne imaginacije«. Na začetku nisem imel nobenega načrta drame. Vse je bila sama improvizacija. Struktura drame (dramaturgija) se je zgodila sama od sebe. Spontano, naključno.

Potovanje v Rim morda na najbolj jasen način izraža arhetip mojega razumevanja in doživljanja gledališča (kakor tudi drame kot literarne umetnine). Gre za vizijo, strukturo, model, ki ga imam vpisanega v duhovnih genih. Zanimivo je, da sem imel občutek, ko sem tekst dokončal, kako sem z njim dokončal tudi pot dramskega pisca. Kar sem napisal kasneje, je, četudi se drame med seboj močno razlikujejo, samo variacija tega odkritja.

Drama kot način umetniškega izražanja me je nehala zanimati, ker sem se osebno spremenil. Nekdanje vztrajanje v konfliktnosti je nadomestilo iskanje harmonije in notranjega miru. Dramatik sem lahko bil, ker sem bil v sebi in v odnosu z okoljem prežet z močnimi napetostmi in travmami, ki sem jih (vsaj navidezno) razreševal tako, da sem pisal drame.

Avtorsko lahko ustvarjam samo stvari, za katere imam »notranje pokritje«. Ker vedno delam iz sebe, iskreno izražam svojo resnico (in resničnost), ne morem početi nekaj, kar v tistem trenutku nisem. Če bi torej danes znova začel pisati dramske tekste, bi se ti verjetno bistveno razlikovali od vsega, kar sem napisal doslej.

Tudi pred *Potovanjem v Rim* sem pisal drugačne tekste. Takrat so me zanimali vsakdanje življenje, realistične teme, otipljiva stvarnost. Zgledoval sem se pri sodobnih nemških neonaturalistih, kakršna sta bila npr. Kroetz in Achternbusch. Vmes je minilo pet let. V tem času sem postal notranje drugačen. Po eni strani so me navduševale renesančne in romantične drame, predvsem Shakespeare, po drugi pa uprizoritve vizualnega (postdramskega, postmodernističnega) spektakelskega gledališča, npr. Roberta Wilsona, Jana Fabra, Serapions Theatra ..., ki sem jih videl na beograjskem Bitefu.

Moram reči – čeprav se sliši precej nenavadno –, da me je vedno bolj zanimal eksperimentalni (inovativni, avantgardni) teater kot klasično repertoarno gledališče, v katerem sem sicer že skoraj petindvajset let v službi. Če torej svojega »avantgardizma« nisem mogel in znal uresničiti v vsakdanjem, tradicionalnem gledališkem okolju, sem ga lahko v domišljiji, v pisanju dram ...

Na izbor Caravaggia kot glavne teme je brez dvoma vplivalo dejstvo, da sem se v tem obdobju »zaljubil v zgodovino«, zlasti v renesanso, ki sem jo doživljal kot sestavni del današnjega časa – kot prisposobo sodobnosti. Bil sem prevzet z mnogimi velikimi zgodovinskimi osebnostmi, predvsem iz sveta umetnosti in znanosti. Vendar pa

njihovega življenja in dela nikoli nisem jemal dobesedno, vedno so mi bili le inspiracija za umetniško imaginacijo; seveda sem moral pri vseh najti nekaj, s čimer sem se lahko identificiral, torej določeno značajsko ali biografsko podobnost.

V januarju 2009 sem se kot avtor k tekstu po več kot dvajsetih letih znova vrnil. Za potrebe uprizoritve v mariborski Drami sem moral opraviti določene adaptacijske posege. Soočil sem se z dejstvom, da je tekst v sebi popolnoma zaokrožen in kot celota na nek način neuprizorljiv. Četudi bi ga sam režiral, bi moral najti ključ uprizoritve, kar pomeni, da bi nekatere stvari nujno prišle bolj do izraza, druge manj, ali pa bile celo povsem izpuščene. Zavedam se, da je vsak dramski tekst, še posebej tako večplasten, kot je *Potovanje v Rim*, lahko režiserju oziroma celotni ekipi le inspiracija, delovni material za samostojno, od teksta delno odvisno odrsko stvaritev, nekako tako, kot so bile Caravaggieve slike osnova za moje pisanje.

Za konec moram omeniti še nekaj bistvenega – moje takratne gledališke prijatelje, predvsem Vesno Jurca in Jureta Gantarja, ki sta vame verjela in me spodbujala; z obema sem prijateljeval že v času študija na AGRFT, kasneje, ko sem bil ravnatelj mariborske Drame, pa sta bila moja dramaturška sodelavca. Zlasti usodna je bila Juretova spodbuda oziroma povabilo, da za ljubljansko Gledališče Glej, ki ga je v tistem času vodil kot umetniški vodja, napišem dramo, ki bi jo igrali; dal mi je popolnoma proste roke, celo govoril mi je, naj se nikaar z ničimer ne omejujem, naj pišem, kot so nekoč pisali romantiki, ki niso razmišljali o zahtevah odra, ampak se svobodno predajali domišljiji.

September 2009

(Sprema beseda v gledališkem listu k praižvedbi Potovanja v Rim, 9. oktobra 2009, v Drami SNG Maribor)

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

Uprizorjeni in/ali objavljeni dramski teksti ter scenariji Vilija Ravnjaka med letoma 1982 in 2012

- **ŽIVLJENJE V KROGU** (PUSTA ZEMLJA), 1982, tv drama, Televizija Ljubljana, rež. S. Hren, prem. 6. 2. 1984; besedilo scenarija objavljeno v študentski reviji Os AGRFT Ljubljana, št. 3, 1983
- **VSAKDANJE SLIKE**, 1982, drama; besedilo objavljeno v študentski reviji Os AGRFT Ljubljana, št. 3, 1983
- **POTOVANJE V RIM** (CARAVAGGIO), drama, 1988, krstna izvedba v bralni obliki 18. 5. 1994 v New Yorku (ZDA) v angleškem prevodu V. Jurca, rež. U. Trefalt; besedilo objavljeno v knjigi skupaj s tekstom Aneks (1990) in v knjigi *Feniksov let* (1998); besedilo je bilo predelano v uprizoritveno verzijo (2009), po kateri je nastala praižvedba v Drami SNG Maribor 9. 10. 2009 (rež. S. Horvat); uprizoritvena verzija objavljena v knjigi *Rimski dramski diptih/Roman Dramatic Dyptich* (2012) skupaj z angleškim prevodom besedila (prevajalec T. Onič)
- **ANEKS**, komična fantazija, 1989, krstna izvedba 13. 11. 1990 v Torontu (Kanada) v angleškem prevodu V. Jurca, rež. J. Gantar; slovenska praižvedba v Mladinskem gledališču Rusli Maribor, rež. S. Horvat, prem. 9. 2. 1991; v Gledališču Ptuj, rež. B. Bezeljak Glazer, prem. 26. 2. 1991; radijska praižvedba na Radiu Maribor, rež. I. Štromajer, prem. 25. 1. 1991; bralna praižvedba 19. 5. 1994 v New Yorku (ZDA) v angleškem prevodu V. Jurca, rež. U. Trefalt; besedilo objavljeno v knjigi skupaj s Potovanjem v Rim (1990) in v knjigi *Feniksov let* (1998)
- **TUGOMER ALI TISTI, KI MERI ŽALOST**, dramska balada, 1990, krstna izvedba v Mestnem gledališču ljubljanskem, rež. M. Erceg, prem. 17. 9. 1991; besedilo objavljeno v knjigi (1994) in v knjigi *Feniksov let* (1998)
- **VONJ ČRNIH VRTNIC**, tv nadaljevanka, 1991, besedilo objavljeno v knjigi *Feniksov let* (1998)
- **FENIKSOV LET**, filmski scenarij, 1994, besedilo objavljeno v knjigi *Feniksov let* (1998)
- **GIORDANO BRUNO**, dramski dialogi, 1995; krstna izvedba 2. dela v Pliberku (Avstrija), rež. M. Hintereger, 16. 11. 1997, praižvedba 1. in 2. dela v Drami SNG Maribor, rež. M. Millas, prem. 9. 9. 1998; radijska izvedba 2. dela na Radiu Maribor, rež. M. Millas, prem. 20. 11. 1996; besedilo objavljeno v knjigi *Feniksov let* (1998) in v knjigi *Rimski dramski diptih/Roman Dramatic Dyptich* (2012) skupaj z angleškim prevodom besedila (prevajalec T. Onič)
- **TRETJE OKO** (O POTEH SAMOSPOZNAVANJA), dokumentarno-igrana televizijska serija v desetih delih; Televizija Slovenija, rež. B. Labovič, prem. 30. 5. 1998; besedilo scenarija in komentarja objavljeno v knjigi *O poteh samospoznavanja* (1999) in v knjigi *Kdo sem jaz?* (Esej o poteh samospoznavanja), 2005
- **EGIPČANSKI MISTERIJ** (PREBUJANJE V SVETLOBO – Egipčanska knjiga mrtvih), scenarij gledališke predstave, 2001, radijska praižvedba na Radiu Maribor, rež. V. Ravnjak, prem. 24. 9. 2002; adaptirana verzija *Egipčanska vrata*, 2002; uprizoritev v Gledališki šoli Maribor, prem. 30. 6. 2002; rež. M. Šajinović, M. Gal Štromar; prvotno besedilo objavljeno v knjigi *Prebujanje v svetlobo* (2002); besedilo adaptirane verzije *Egipčanska vrata* objavljeno v knjigi *Misterijsko gledališče* (2012) skupaj z enodejanko Orfejeva vrnitev
- **ORFEJEVA VRNITEV** (STOPINJE V ZRAKU), enodejanka, 2010, objavljena v knjigi *Misterijsko gledališče* (2012) skupaj z besedilom *Egipčanska vrata*

Kratka umetniška in duhovna biografija **VILIJ RAVNJAKA**

Vili Ravnjak se je rodil 31. 3. 1960 v Celju. Po končani srednji šoli je študiral dramaturgijo na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo v Ljubljani, kjer je diplomiral leta 1984. Od leta 1983 je povezan s Slovenskim narodnim gledališčem v Mariboru, kjer je z vmesnimi prekinitvami do danes zaposlen kot hišni dramaturg ali kot umetniški direktor Drame.

Gledališki opus Viliija Ravnjaka obsega več področij – od praktične in teoretične dramaturgije, gledališke zgodovine in antropologije, vodenja gledališča, pedagoškega dela do pisanja dramskih tekstov in gledališke publicistike. Med letoma 1985–1989 je bil ravnatelj in umetniški vodja Drame SNG Maribor, od leta 1985 do 1992 je vodil Dramski studio Maribor.

Napisal je več dram in scenarijev (objavljeni so v knjigi *Feniškov let*, 1998), igranih doma in v tujini, ter tri knjige gledališke esejistike in strokovnih člankov (*Mariborski gledališki nemiri*, 1990, *Umetnost igre*, 1991, *Gledališče kot stvarnost in iluzija*, 2005). Leta 2012 je v elektronski obliki izdal dve knjigi dramskih besedil (*Rimski dramski diptih* in *Misterijsko gledališče*).

Vili Ravnjak se je leta 1987 začel ukvarjati z duhovnim samospoznavanjem in proučevanjem ezoteričnih izročil. Najprej se je srečal z intenzivom razsvetljenja, sledilo je ukvarjanje s kabalo, tantro, jogo, reikijem, reinkarnacijsko terapijo, budistično meditacijo ... Spoznal je različne duhovne učitelje, smeri in šole (Biharska šola joge, Usui Shiki Ryoho, Niranjanananda Saraswati, Dalajlama ...).

Leta 1992 je začel s predavanji in vodenjem delavnic ter seminarjev novodobne duhovnosti (*Ezoterični seminar*, 1992–1996, *Seminar reinkarnacijske terapije* od 1994 dalje, *Šola reikija* od 1996 dalje, *Meditacijska srečanja*, 1997–2001 ...). V devetdesetih letih je bil med tistimi, ki so v Sloveniji napravili največ za popularizacijo novodobne duhovnosti in ezoterike.

Napisal in objavil je več knjig (*Spoznavanje Višjega Jaza*, 1993, *Smaragdna pot*, 1999, *O poteh samospoznavanja*, 1999, *Prebujanje v svetlobo*, 2002), imel je serijo radijskih predavanj *Vodnarjev čas* (Radio Maribor, 1993) in bil avtor poljudnoznanstvene televizijske serije *Tretje oko* (Televizija Slovenija, 1998). Leta 2005 sta v tiskani in elektronski obliki izšli novi izdaji knjig *Spoznavanje Višjega Jaza* in *Kdo sem jaz? (Esej o poteh samospoznavanja)*.

V zadnjem desetletju se je v vlogi duhovnega učitelja pojavljal bolj poredko, saj se je posvetil gledališkemu delu, zlasti od leta 2006, ko je znova postal umetniški direktor Drame SNG Maribor. K duhovnemu delu z drugimi se je vrnil jeseni leta 2010, ko je začel voditi *Meditacije za razvoj miru in sočutja*. Jeseni leta 2011 je izdal knjigo *Lotosov cvet nad vodno gladino* in začel s svojo *Duhovno šolo*.